

תכניות ספורט כאמצעי להפחתת פשיעת נוער

ד"ר עופר מוכתר¹

תקציר

מאמר זה מתמקד בניסיון לבחון את היעילות של תכניות ספורט כמסגרות חינוך בלתי פורמאליות להפחתת פשיעה וסטייה חברתית בקרב בני נוער. המאמר מבוסס על סקירה עיונית המתמקדת בניתוח המקרה של שתי תכניות טיפוליות בולטות: "כדורסל של חצות" בארה"ב ו"קיקס" בכריסטינה.

ממצאי הסקירה עולים בקנה אחד עם המדווח בספרות לפיהם העיסוק בספורט טומן בחובו פוטנציאל טיפולי, בעיקר עבור בני נוער בסיכון, בזכות המודל החיובי התורם לאינטגרציה חברתית ולחיזוק תחושת המסוגלות. חשיבותו הייחודית של הספורט בהקשר זה נעוצה בכך שפרטים מקבוצות מודרות בחברה יכולים לראות בו סיכוי להצלחה.

כתוצאה מההשתתפות בתכניות הספורט הטיפוליות המונהגות על ידי מאמנים המדגישים חינוך לערכים, התרחש שיפור בדימוי העצמי ובחוויה הרגשית והתחזקה תחושת האינטגרציה החברתית של המשתתפים. בשיפור זה ניתן לראות עדות לחשיבות הרבה של תמיכה טיפולית באמצעות ספורט בבני נוער במצבי מצוקה וסיכון כחלק מהניסיון לשלבם בחברה הנורמטיבית ולמניעת הידרדרותם לפשע.

מבוא

פשיעת בני נוער היא בעיה חברתית. בשנת 2014 נפתחו במדינת ישראל בלבד 25,237 תיקים במשטרה נגד בני נוער שביצעו עבירה פלילית (בשן, 2014). חוקרים רבים מתמקדים בשאלה מדוע בני נוער יתנהגו באופן לא נורמטיבי ואילו גורמים עלולים לעכב תהליך זה ולתרום לצמצום תופעת העבריינות בקרב בני הנוער. בסקירה זו יושם דגש על מענים התורמים להעצמה של ילדים ובני נוער, הנשענים על פעילות ספורטיבית והמסמנים את תפקידה של החברה כגורם האמון על הבטחתם. מחקרים רבים מלמדים כי השתתפות בפעילות גופנית ובספורט לא רק תורמת להתפתחות הפיזיולוגית ולמניעת מחלות, אלא יש לה גם תרומה פסיכולוגית חשובה לילדים ולנוער בסיכון ובהדרה במניעת אלימות והתנהגות אנטי-חברתית (Pointsett, 1996).

אחת מהתיאוריות המנחות מאמר זה היא גישת ההזדמנויות החלופיות אשר פותחה על ידי קלוארד ואוהלין (Cloward & Ohlin, 1960). גישה זו דוגלת בהקצאת משאבים לאוכלוסיות במצוקה, כלומר: מניעת פעילויות של סטייה חברתית באמצעות יצירת אלטרנטיבות חיוביות ונגישות. על פי גישה זו, ייזום תכניות ספורט ופנאי (Sport and Recreation) לבני נוער המזמינות אותם לקחת בהן חלק פעיל בשעות הלילה המאוחרות, מספק להם מוקד עניין חיובי ובכך מונע מהם לשוטט ברחוב ולהימשך להתנהגויות סיכון ולפעילויות בלתי חוקיות. תכניות אלו הממומנות על ידי הממשלה או על ידי קרנות ותרומות, פתוחות להשתתפות נוער מקומי. יתר על כן, המצדדים בגישה זו סבורים כי הקצאת משאבים חברתיים עבור בעיות אלה טומנת בחובה את המפתח לפתרון בעיות פנים עירוניות שונות, כגון: פשיעה, אבטלה, וקשיי הסתגלות של התושבים (Hawkins & Weis, 1985).

השתתפות במקצועות ספורט שונים מזמנת סביבה תחרותית, עוררות רגשית רבה טרם העיסוק בה או בעקבותיה, מאמץ גופני רב, הצבת מטרות, נטייה ליטול סיכונים מוטריים ואף רצון להרפתקנות. חוקרים שונים סבורים כי רמת הריגושיות של בני נוער המשתתפים בפעילות ספורטיבית מעין זו יכולה להיות דומה לרמת הריגושיות הנלוות לשימוש לרעה בסמים או כתוצאה מהשתתפות בפעילות עבריינית ובפשיעה (Yiannakis, 1982). בנוסף, בקרב חלק מהגישות קיימת תפיסה שהספורט משמש סוכן חברות (סוציאליזציה) חיובי המאפשר לפרט להיטמע בקבוצה ולהיות חלק ממערכת עוטפת החושפת את המשתתפים לתכנים מעצימים ותומכים באמצעות הרצאות, שיחות עם אנשי חינוך וליווי אישי. בדרך זאת, גם אם לעיסוק בפעילות הספורטיבית אין השפעה חיובית ישירה, נראה כי המערכת החינוכית המלווה יכולה להוות גורם משמעותי.

עם זאת, לצד ההצדקות הללו ישנה ביקורת גלויה כלפי תכניות ספורט. לצורך השגת תקצוב יתר הן מציבות את עצמן כתכניות חינוכיות, בעוד שהן חסרות בסיס אמפירי המציג את מידת יעילותן (Lauer, 2010). קיים קושי מובהק במדידת ההשפעות של תכניות להפחתת פשיעה, ועל כך שיייתכן כי המשאבים הנזקקים לכך אף גדולים מדי (Nichols & Crow, 2004). באשר למדידה עצמית של יעילות התכניות, פעמים רבות אין משאבים או מניע לאסוף מידע אובייקטיבי על יעילות התכניות, ועיקר העיסוק הוא בשיווק חיובי שלהן בדרגים הגבוהים ללא בסיס מחקרי. היות שכך, לא תהיה מוטיבציה להראות חוסר יעילות במחקר עצמי וממצאים שליליים שעלולים לפגוע בתקצוב התכניות ולגרום להפסקתן (Long, Welch, Bramham, Butterfield, Hylton & Lloyd, 2002).

יתר על כן, חרף הטענה בדבר ההשפעה החיובית של תכניות הספורט, לתכניות שבוצעו לא כהלכה עלולות להיות השפעות שליליות, כמו: חיזוק צורת התנהגות לא רצויה (Lauer, 2010). הספורט מעצם טבעו ואופיו רווי קונפליקטים שכן לעולם יהיו בו יותר מתחרים מאשר ניצחונות ופרסים. המניעים להישגיות הם רבי עוצמה, והתסכול לנוכח כישלון או אי הצלחה עבור בני הנוער הוא עצום (Hartmann, 2001; Hartmann & Wheelock, 2007).

הדיון הציבורי הרחב לגבי שאלת היעילות של תכניות הספורט בלט בדיונים לגבי תכנית "כדורסל חצות" (Midnight Basketball) שהופעלה בארה"ב במהלך שנות ה-80 וה-90. התכנית אמנם זכתה תחילה להד חיובי, אך שאלת יעילותה לא הועמדה למבחן אמפירי לפני שאומצה וקיבלה תקצוב ממשלתי רחב. כיום התכנית פועלת במספר מוקדים, אולם עדיין אין אחדות דעים לגבי אמיתות ההשפעה של התכנית. תכנית נוספת הראויה לציון שתיבחן במאמר היא "קיקס" ("Kickz") שפועלת ברחבי בריטניה. התכנית מספקת לנוער באזורי מצוקה תשתית לשחק בקבוצה תחת מועדונים גדולים, וזוכה לסיקור מחקרי ושכחים.

מטרת מאמר זה היא לבחון האם וכיצד תכניות אלו יכולות לצמצם את פשיעת הנוער באזור הפעלתן. תחילה תוצג סקירת ספרות מקיפה על תיאוריות קרימינולוגיות והקשרן לתכניות ספורט ופנאי למניעת פשיעה. בהמשך המאמר תיבחן בצורה בהירה יעילות התכניות והצלחתן בפועל. המאמר יסתיים בהצגת קווים מנחים להפעלת התכניות הנידונות.

תיאוריות קרימינולוגיות וגורמים מונעי פשיעה הנוגעים למאפייני התכניות

אנומיה

התפוררות הנורמות החברתיות בקרב הפרט מכונה אנומיה. במצב זה אין התאמה בין הנגישות למטרות או בין המשאבים לבין הערכים שהחברה מקדשת. דבר זה גורם לכלבול אצל הפרט, והוא מתנתק מהחברה ומהנורמות שלה.

לשיטתו של דורקהיים: "כל שהוא מקור לסולידריות חברתית הוא מוסרי, כל שמאלץ אדם להתחשב באחרים הוא מוסרי, וכל שמחייב אותו לכוון את מעשיו דרך משהו אחר מלבד שירות האגו שלו הוא מוסרי - ובהכרח מצמצם את האופציה של אנומיה" (Durkheim, 1947, p. 398).

חיזוק לטענתו של דורקהיים ניתן לראות גם בתיאוריה הפונקציונלית-מבנית. התיאוריה מדגישה כי לצורך הבטחת הישרדות החברה ושמירת תפקודה הנורמטיבי יש צורך במילוי ארבעה צרכי קיום חברתיים: תמיכה ערכית, הסתגלות (אדפטציה), סולידריות ומטרות. תיאוריה זו מזהה את הפונקציה של הספורט כחלק מהצורך בקיום הסולידריות. הספורט נתפס כתופעה תרבותית התורמת בעיקר לליכודות החברתית ולתחושת השייכות החברתית של הפרט. לפיכך, בכוחה להפחית את סיכויי להידרדר לפשיעה. הספורט נתפס כפונקציונאלי לגיבוש החברה ולליכודות ברמות השונות: עדות, מעמדות, ערים וכלל המדינה (Vertonghen & Theeboom, 2010).

תיאוריית הפיקוח החברתי

הירשי (1969) חיפש גורמים שעשויים לצמצם עבריינות בקרב בני-נוער. במחקריו שנערכו בסוף שנות ה-60 ותחילת שנות ה-70 הוא הצביע על אינטראקציה בין מספר גורמים. ממחקריו עולים ארבעה מדדים להסתברות שהפרט יימנע מפשיעה: זיקה לאחרים, נגישות לאמצעים לגיטימיים, אמונה בנורמות החברה ומעורבות בפעילויות נורמטיביות. ככל שכל אחד ממדדים אלה גבוה יותר, כך קטן הסיכוי שהפרט יסטה ויפשע (Hirschi, 1969). להלן יתוארו ממדים אלו בהרחבה.

התקשרות (Attachment) A: יכולת של האדם לפתח קשרים רגשיים עם האחר, איכות הקשר ומידת העניין שלו בזולת. קשרים חברתיים חזקים מעודדים קונפורמיות: כשקשריו של אדם במשפחה, בקבוצת השווים ובבית הספר חלשים, הוא נוטה יותר לסטות.

אמון ואמונה (Belief) B: אם אנשים פועלים באמונה שלמה, הם יפתחו מוטיבציה טובה. מרכיב האמון והאמונה קיים בסוגים שונים ובעוצמות שונות. אמונה חזקה במוסר המקובל וכבוד כלפי דמויות סמכותיות מרסנים נטיות לסטייה. אנשים בעלי מצפון חלש, לעומת זאת, חשופים יותר לפיתויים.

מחויבות (Commitment) C: מתייחסת בעיקר לנכסיו של הפרט ולמוניטין שלו. ככל שהאדם מעורב יותר בחברה הנורמטיבית, הוא יגלה חשש רב יותר מתגובתה. לדוגמה, אדם בעל נכסים רבים ייטה פחות להסתכן ולפשוע מאשר חסר בית. ככל שאדם משקיע יותר במערכת יחסים או בתפקיד מסוים, הוא מרגיש יותר שייך ויותר מעורב. ככל שמידת המחויבות שלו גדלה, הוא ירגיש יותר קשור לקבוצה וההתנהגות הקונפורמית שלו תגבר. מחויבות זאת רלוונטית גם ביחס למקרה של מעבר על החוק.

מעורבות (Involvement) I: מתייחסת למידת המעורבות של הפרט בפעילות לגיטימית ונורמטיבית בשגרת יומו: השקעה במשרה מסודרת, בלימודים בבית ספר ובטיפוח תחביבים תמנע סטייה. אנשים שמעורבותם בפעילות מעין זו מעטה, בעלי נטייה לפעילות עבריינית.

מודל ארבעת הגורמים של הירשי (1969) הוא מערכת של היזון חוזר. כל גורם פועל על גורם אחר ומעצים את ההתנהגות הקונפורמית או העבריינית. ככל שהקשרים הללו חזקים יותר, תקטן הנטייה של אדם לפשוע ולהפוך לעבריין. ללא הכלמים הללו יהיה האדם חופשי לבצע עבירות פליליות ופשיעה.

נראה שתכניות הספורט שנידונו מקיימות שניים מתוך ארבעת המדדים במבחן התוצאה, המיידי, ושואפות להשיג את יתר המדדים: קשר לאחרים ומעורבות בפעילויות נורמטיביות, ומתן הזדמנות לגיטימית להשגת סטאטוס נחשק בעזרת הכשרת שחקנים לעתיד והפנייה לראיונות עבודה והכנה לקראתם, או בעזרת ירידי עבודה למשתתפי התכניות (Hartmann & Wheelock, 2002).

תיאוריית ההתחברות הנבדלת

פשיעה היא התנהגות נלמדת בדומה לכל התנהגות אחרת. בהתאם, כדי שפרט יפשע, עליו לחבור לקבוצה בה נלמדת הפשיעה בפועל, ומקובלים בה ערכים המספקים לגיטימציה לעבירה על החוק. פשיעה יכולה להילמד רק בקבוצות קטנות ובאופן ישיר.

מעשה עברייני נוצר ממחשבה עבריינית, מהזדמנות עבריינית ומלמידה עבריינית (Sutherland, 1973). לפיכך, ניתן לטעון שאם תכניות ספורט לנוער ינטרלו את אחד ממרכיבי המעשה העברייני, תפחת כמות הפשיעה בקרב המשתתפים.

תיאוריית הפעילות השגרתית

על פי תיאוריה זו השייכת לאסכולת החשיבה הרציונלית, כדי שפשע יתקיים צריך הזדמנות ומצב שיאפשרו זאת. כלומר: שלושה גורמים צריכים להתקיים: פרט בעל מוטיבציה לפשוע, מטרה מתאימה וזמינה (כגון: דברי ערך או כסף) ומחסור ב"פיקוח" (כגון: היעדר שמירה יעילה או נוכחות עובר אורח שיהיה עד למעשה ובכך יחסום את ההזדמנות לבצע פשע) (Cohen & Felson, 1979). במחקר מודגשת השפעת הקרבה, הנגישות והתועלת. החוקרים מניחים מראש את קיומם של עבריינים או פושעים בעלי מוטיבציה משום שאלה לעולם לא יחסרו. לפיכך, עיקר המאמץ מופנה דווקא לתנאים המקדימים ההכרחיים לביצוע פשעים. בהקשר לתכניות הספורט - נראה כי כל איש צוות בהן משמש "מפקח" ובכך מפחית את הזדמנויות הפשיעה באזורן בעת הפעלתן.

ספורט ככלי לשינוי התנהגות לא נורמטיבית: ממצאים אמפיריים

השימוש במונח "ספורט" אינו מעיד על פעילות פיזית גרידא, אלא על מכלול של משחק ומסגרת מתאימה לפרקטיקה זו. אמנם יש חילוקי דעות באשר לכוחו של הספורט כמערכת מאורגנת של משחק, חוקים וקבוצה לחולל שינוי חברתי, אך אין עוררין על כך שספורט הוא כלי יעיל למשיכת בני נוער רבים למסגרות כוללות יותר. מחקרו של הארטמן (2001) מציג גישה הרואה בספורט כלי המושך בני נוער. הפרויקטים המוצגים במאמרו מתגלים כיעילים לא בהכרח בזכות הספורט ככלי לחיברות, אלא בזכות מערכת החינוך הכוללת. אם כן, נראה שספורט הוא לכל הפחות כלי יעיל למשיכת בני נוער למערכת חינוכית בלתי פורמאלית.

מקרה נוסף של שימוש בספורט ככלי לשינוי התנהגות הפרט הוא תכנית הייעוץ הספורטיבי של אזור ווסט-יורקשייר באנגליה. בתכנית שנמשכת 12 שבועות, שאליה יכולים להצטרף בני נוער, ניתנת חונכות של ייעוץ וליווי אישי ספורטיבי לעבריינים צעירים עת היותם בתקופת מבחן. הליווי ניתן בידי ספורטאים, והוא בגדר הכוונה של הנער לפעילויות ספורטיביות, למציאת מסגרות ובעיקר לחשיפה לפעילויות פנאי חדשות.

הממצאים מלמדים כי נערים שסיימו לפחות שמונה שבועות בתכנית, היו בעלי סיכוי נמוך משמעותית לבצע עבירה חוזרת (Nichols & Taylor, 1996). ניתן לראות שהספורט מספק מערכת כוללת יותר שדרכה ניתן להקנות לפרטים מסגרת חיובית. בנוסף לכך, במקרה הזה השימוש בספורט וההתמדה בו בשילוב הליווי האישי הם ככל הנראה שהובילו להערכה עצמית משופרת ולמודעות לאורח חיים בריא, דברים שהובילו לשיפור התנהגות הפרט. אך מה באשר לפעילות ספורטיבית לא מכוונת מטרה?

לרוב, ילדים ובני נוער אלה אינם מגיבים בחיוב להשתתפות בשיעורי החינוך הגופני במסגרות ספורט לבני נוער בקהילה או בשירותי פנאי במסגרות הרגילות. על כן יש לבנות עבורם תכנית מיוחדת שתשפיע באופן חיובי על השתתפותם והתנהגותם. מחקר שהתמקד בבני נוער בסיכון העוסקים בספורט, זיהה עלייה ברמת האגרסיביות ובמספר התקריות האלימות בבית הספר (Bailey, 2005). אחד מההסברים האפשריים לתופעה זו נעוץ בטיפוח מרכיב התחרותיות המאפיין את ענפי הספורט האישיים. השאיפה לניצחון בכל מחיר עלולה לעורר רצון להשיגו באמצעים לא כשרים. התחרותיות מגדילה את הסיכויים לנסות להשיג את המטרה באמצעים פסולים בקרב אלה שלא יוכלו להשיג אותה באמצעים מקובלים (Cato, 2007). הסבר נוסף שניתן במסגרת מסקנות המחקר הוא שככל הנראה ענפי ספורט אישיים של סיבולת או כוח מתפרץ (endurance & explosive) מאפיינים פרטים פחות קונפורמיסטים ויותר מתנגדי קונפורמיות (Collins, 2012).

מרטון (Merton, 1967) סבר שניתן להסביר התנהגות קונפורמית או התנהגות סוטה בעזרת שני גורמים עיקריים: הזדהות עם ערכים ומטרות חברתיות מרכזיות, והיכולת להשיג מטרות אלו באמצעים לגיטימיים. לטענתו, כל חברה קובעת לעצמה מערכת של ערכים ומטרות, ומדריכה את חבריה להשיג מטרות אלו באמצעים מסוימים ולא באחרים (אלה הם האמצעים הנחשבים לגיטימיים). לא לכל אדם השואף למטרות המקובלות יש הזדמנויות להשיגן. ילדים שגדלו בתנאי עוני, למשל, אינם רואים לנגד עיניהם סיכויי הצלחה רבים אם "ישחקו לפי הכללים". מרטון כינה סוג זה של סטייה בשם חדשנות (innovation), כלומר: ישנו ניסיון להשיג מטרה חברתית מקובלת (הצלחה ספורטיבית) תוך שימוש באמצעים לא מקובלים. ב"חדשנות" הפרט למעשה מקבל את ההצלחה הספורטיבית כמטרה מבוקשת תוך דחיית האמצעים המקובלים להשגתו.

העדויות האמפיריות שעולות מהמחקרים השונים מלמדות כי העיסוק בספורט בפני עצמו אינו מוביל לפשיעה פחותה. אם הספורט מוטמע כדרך חיים אלטרנטיבית לפשע, כפי שיושם כפרויקט החונכות באיזור יורקשייר, אזי עשויות להיות לו השפעות חיוביות בהן סיוע בהטמעת ערכים נורמטיביים ראויים, אורח חיים בריא, דימוי עצמי חיובי ושיפור האינטראקציה החברתית בין המשתתפים. התיאוריות שנסקרו בפרק זה מראות שיש מקום לשימוש בספורט ככלי להעברת תכנים של שיפור התנהגות. הספורט יכול לשמש ככלי טיפולי יעיל עבור בני נוער בסיכון רק כאשר מטרות העיסוק בספורט מדגישות

במפורש ערכים של משחק הוגן, הגינות (Fair Play) וספורטיביות, שהם מהותו וחשיבותו של הספורט יותר מהניצחון עצמו.

סקירה של מקרי בוחן

כדורסל חצות (Midnight Basketball)

“כדורסל חצות” הוא תכנית של משחקי כדורסל ליליים לנוער בארצות הברית. התכנית הופעלה בקרב בני נוער בשכונות עם אחוזי פשיעה גבוהים כשמטרתה הייתה להפחית את ממדי התנהגות הפשיעה על ידי מתן אלטרנטיבה מושכת לשוטטות ברחוב, להסיט את עניינם מהפשיעה ולהקנות להם כישורי חיים. על אף שבבסיס התכנית עומדת העובדה שהיא “האלטרנטיבה” (זהו המוטו שמייצג אותה), בתכנית מוצע ייעוץ, חונכות והנחייה למשתתפים בנושאים שונים (Hartmann, 2001).

הפרויקט החל לפעול בשנת 1986 במרילנד ארה"ב כדי לספק לצעירים חלופה לרחוב בזמן שעות השיא של הפעילות העבריינית, כאשר ראש עיירת גלנארדן במדינת מרילנד, ואן סטנדיפר, נוכח לגלות כי שיעורי הפשיעה בקרב בני נוער המקומיים מחריפים, ושמרבית מקרי הפשע מבוצעים על ידי צעירים בין השעות 22:00 ל-02:00 בלילה. הוא החליט להקים את ליגת כדורסל חצות - MBL. הכדורסל שימש כלי למשוך משתתפים אשר חויבו להשתתף בסדנאות ופעילויות העשרה חינוכיות מטעם הליגה. התכנית הצליחה ובמהרה התפשטה ועוררה ההד ציבורי חיובי רחב (Hartmann, 2001). סטנדיפר הפעיל את ליגת המשחקים רק בחודשי הקיץ על פי מספר עקרונות בסיסיים: המשתתפים הם גברים צעירים בגילאי 17-21; המשחק יתחיל מהשעה 22:00 בלבד; בכל משחק חייבים להיות נוכחים באולם שני שוטרים לבושי מדים. סטנדיפר טען שהתכנית הפחיתה את פשיעת בני הנוער בשכונות שבהן הופעלה בכ-30 אחוז בשלוש השנים הראשונות להפעלתה (Hartmann, 2001).

התכנית נכנסה למודעות הציבור האמריקאי בשלושה מקרים מרכזיים: המקרה הראשון, בשנת 1989 כשרשות הדיור של שיקגו החליטה לממן (במימון פדראלי) ליגה בתחומיה מתוך כוונה “לתת חלופות לכנופיות שחלשו על בנייניה” (Hartmann & Depero, 2006, p. 182).

במהרה תפסה התכנית תאוצה שכן רשות הדיור השיגה תמיכה כספית וכוכבי NBA שיפיצו את הבשורה על פתיחת הליגה. תוך מספר שבועות קיבלה הליגה חשיפה תקשורתית רחבה וסוקרה בעיתונות השונה, לרבות במשדרי ה-NBA, בעיתונים ובמגזינים.

המקרה השני היה כשנשיא ארצות הברית בוש האב הזכיר בכהונתו את התכנית כאחת מ“אלף נקודות האור” - בכחינת ציון לשבח שנתן לתכניות קהילתיות שפועלות לחולל שינוי חיובי בחברה האמריקנית.

המקרה השלישי הוא בהצעת התקצוב נגד הפשיעה שהעביר הנשיא קלינטון ב-1994. קלינטון ניסה להרחיב מהותית את התקציב נגד הפשיעה. בהצעה זו, שאף להוסיף לכוחות המשטרה עוד כ-100,000 שוטרים, להקים בתי סוהר נוספים, ולהפיץ תכניות שיגדעו פשיעה על ידי הפעלה של תכניות קהילתיות (Coalter, 2005). ההצעה זכתה להתנגדות חריפה מצד הרפובליקנים שבחרו להתמקד בכדורסל חצות כדוגמה לבזבז לא יעיל ולא צודק של כספי המדינה, על אף שהתקציב שהוקצה לפרויקט היה פחות מאחוז מסך הצעת התקציב. לעומתם, הדמוקרטים ותומכי התכנית היללו אותה. היותה של התכנית חלק מהצעתו השנויה במחלוקת של קלינטון הביא אותה לכותרות, וכך עלתה המודעות הציבורית לגביה.

מחקרי הערכה על כדורסל חצות

פרויקט "Late Night Basketball" בסולט לייק סיטי

פרויקט הכדורסל הלילי של סולט לייק הוקם על בסיס הנוסחה של ליגת כדורסל חצות של רשות הדיור בשיקגו להסחת הכנופיות המקומיות מעיסוקי הפשיעה ברחוב. הליגה הוקמה במימון משרד העירייה ובחסות עשרה עסקים מקומיים (Derezotes, 1995).

הנערים, בני 16-20, שמוגדרים כנוער בסיכון, נבחרים בתהליך מיון של משרד המשטרה, בית המשפט ומערכות החינוך, וממוינים לעשר קבוצות. אנשי עסקים נותנים חסות צמודה באמצעות עובדיהם, ובנוסף שחקנים מקבוצות NBA והאוניברסיטה של יוטה עובדים בהתנדבות ומשמשים מודל לחיקוי ומנטורים. לאחר כל משחק נערכות סדנאות שבהן נידונות סוגיות שמחוץ למשחק, ביניהן: חומרים אסורים לשימוש, חינוך, אימונים ומקומות תעסוקה אפשריים.

בסיום התכנית נערכו ראיונות עומק עם 51 בני נוער המשתתפים בליגה, 26 אנשי צוות, ו-28 אחרים משמעותיים למשתתפים. דרזוטס (Derezotes, 1995) הצביע על מספר המלצות יסוד שגיבש בעקבות ניתוח הראיונות:

1. על התכנית להמשיך להתקיים. התכנית נתפסת בצורה חיובית על ידי הקהילה ומתמקדת בבעיה שמוגדרת על ידה כחמורה. היא יעילה כספית בגלל עלותה הנמוכה והשפעתה על מאות אנשים כל שנה.
2. המבנה הבסיסי של התכנית צריך להישמר. זוהי תכנית המפתחת קשר והמספקת רווח מיידי בצורת תרבות הפנאי. היא תורמת בטווח הארוך להתפתחות האישית, החינוכית והמקצועית של המשתתפים. נוצרו קשרים רבים בקרב המשתתפים (בינם לבין עצמם ובינם לבין אנשי צוות), והדבר תואם את הטענות שלבניית קשרים חברתיים יש יתרונות רבים לשיקום נוער בסיכון (Rutter, 1987).

3. התכנית חדשנית והיא יכולה לשמש מודל לערים אחרות בעלות מאפיינים דומים. כל הדברים הנלווים לתכנית מלבד הכדורסל (מלגות, סדנאות וכד') מהווים דרך התמודדות מעניינת לבעיית הכנופיות.
4. על התכנית להתרחב: להימשך יותר זמן, ביותר מקומות, למגוון אנשים רחב יותר (מגדר וגיל), ולהציע שירותי חינוך והשמה בעבודה. כמו כן, מומלץ לפתוח למשתתפים נתיבים למנהיגות קהילתית בעזרת שיתוף פעולה עם שירותים אחרים; לשלב תכנים חינוכיים העוסקים בתכנון משפחה; לחזק את הנוכחות המשטרתית אך שתהיה גישה ידידותית ובשילוב סדרנים מהמגזר האזרחי.
5. התכנית צריכה להיות חלק ממערך אסטרטגי שלם של התמודדות עם הכנופיות, בשילוב תכניות אחרות ואסטרטגיה רחבה. שיתוף פעולה ותיאום בין תכניות ורשויות יוביל לרווחה לכלל.
6. אנשי הצוות והשוטרים צריכים לייצג דמוגרפיה את קבוצת המשתתפים, ועליהם לעבור הכשרה רחבה לפני התכנית שתכלול הקניית ידע, כישורים וגישה מתאימים, כדי שיוכלו לטפל בנערים.
7. המשפחות והסובבים את המשתתפים יכולים להיות מעורבים בתכנון ובמערך הכולל של התכנית. הדבר יועיל להם וגם יגביר את תמיכת הקהילה בתכנית.
8. התכנית צריכה לעבור משלב הפיתוח לשלב המיסוד בהתבסס על ההדים החיוביים שהיא זוכה להם. התכנית צריכה להיטמע ברשות הגנים והפנאי המקומית, לקבל תקצוב ברמת המדינה ולכלול עוד גופים רבים במערכת הייעוץ.
9. על התכנית לפעול להרחבת החשיפה התקשורתית.

התכנית במילוקי

ליגת הכדורסל חצות במילוקי ("In the Paint at One Two") הוקמה בשנת 1992. כמו ליגות חצות אחרות, היא נועדה להיות חלופה לסמים, לכנופיות ולאלימות בקרב הצעירים העירוניים בגילאים 18-25. היה עליהם להשתתף בשיחות עם חונכים (מנטורים) ומרצים על שאיפות הקריירה, כישורי חיים, חינוך והשלכות של השימוש בסמים (Farrell et al., 1996).

מרבית המשתתפים הצביעו על הצלחת התכנית (83%). הם היו גאים בכך שלקחו בה חלק (86%) ותכננו להמשיך להשתתף בה (83%). רובם ראו בתכנית יותר מהזדמנות לשחק כדורסל (71%), ואמצעי עזר לשיפור עצמי, לקריירה, ולהכנה לחיים (66%). 81% רכשו חברים, ורבים רכשו קשר של אמון (73%) עם המאמנים והמשתתפים האחרים ורכשו כלפיהם כבוד (88%).

60% ראו בתכנית מקפצה שתעזור להם להגשים את שאיפותיהם החינוכיות, ו-66% גילו יתר עניין בקריירה בזכות התכנית. 68% חשבו שהשיחות עם המרצים והחונכים עזרו בכל

הנוגע לחינוך וקריירה. 42% העידו כי המצב בביתם השתפר בזמן הליגה. במקביל, שיעור זהה לא הביע את דעתו בנושא.

65% מהמשתתפים חשבו כי הליגה עזרה במניעת פשע באיזור הפעלתה, ו-85% חשבו כי הוספת ליגות נוספות אכן תסייע בהפחתת הפשיעה. 82% לא היו מעורבים בפעילות עבריינית מאז תחילת הליגה, ו-67% העידו שהתכנית הצליחה לעודד אותם להימנע מכך. 78% חשבו שהליגה היא משאב פנאי הכרחי ביותר לנוער השחור.

התכנית במיניאפוליס

ליגת כדורסל לצעירים (18-25) באזורי סיכון פועלת בקיץ בין 19:00 ל-23:00. הסיקור להלן מיוחס לקיץ 2001 (Hartmann & Wheelock, 2002).

לפי התכנון המקורי היו אמורות להתקיים שיחות רבות עם מנהיגים קהילתיים מקומיים, שיחות מוטיבציה והכוונה שיציגו מודל חיובי. השיחות היו אמורות להשתלב בשגרת היום יום-יום של הליגה, לפני כל משחק ובמהלך ההפסקות. בפועל, התרחשו מעט מעל מחצית השיחות שנקבעו, אשר היו סתמיות וקצרות למדי. רבים מהצוות המפעיל של התכנית לא היו נוכחים בשיחות ובמשחקים רבים, ולא הבינו את התוכן שהיו אמורים להעביר למשתתפים.

עם זאת, בדומה לממצאים קודמים 70% מהמשתתפים בתכנית היו מרוצים ממנה, 60% מהמשתתפים חשבו כי הליגה עזרה במניעת פשע באזורים בהם הופעלה, ו-80% חשבו כי הוספת ליגות תעזור בהפחתת הפשיעה גם באזורים אחרים.

סיכום מקרי המבחן של התכנית "כדורסל חצות"

ניתוח ראשוני העוסק בקשר בין תכנית כדורסל חצות לשיעורי פשיעה עירונית (Hartmann & Depro, 2006) גילה שבערים שאימצו את התכנית, שיעורי הפשיעה ירדו יותר מהר מאשר בשאר הערים.

המחקר התמקד בנתונים מדוחות ה-FBI על שיעורי הפשיעה בארצות הברית בין השנים 1985-2001 (שיעורי פשיעה מוגדרים כמספר הפשעים המדווחים לרשויות לכל 100,000 אנשים). החוקרים חילקו את סוגי הפשעים לעבירות אלימות ועבירות רכוש, וכללו בניתוח רק ערים עם יותר מ-100,000 תושבים. הם הצליבו זאת גם עם מידע דמוגרפי על הערים על פי דו"ח ממשלתי.

ההשוואה נעשתה בין ערים שהיו מאמצות מוקדמות של תכנית כדורסל חצות במתכונת שהותוותה על ידי סטנדיפר (כמתואר בהקדמת הפרק), לערים שלא אימצו את התכנית.

לאחר סינון של ערים הקטנות מ-100,000 איש וערים ללא תיעוד שיעורי פשיעה, נשאר

החוקרים עם 29 ערים שמהוות קבוצת מבחן. לאחר זיהוי קבוצת המבחן של ערי כדורסל החצות, הוצבו שיעורי הפשיעה הממוצעים (לפי החלוקה לעבירות רכוש ואלימות) בשנים 1985-2001, והשווה אל מול השיעורים התואמים בקבוצת הביקורת - שאר הערים בארצות הברית בעלות אוכלוסייה הגדולה מ-100,000 איש.

הניתוח הסטטיסטי אישש את הסברה שיש הבדל בין שיעורי הפשיעה בשתי קבוצות הערים - בערים שאימצו את כדורסל חצות היו שיעורי פשיעה פחותים. נתון זה פסל את האפשרות שזהו הבדל מקרי. בפשעי אלימות נמצא שיש ירידה של כ-90 פשעים ל-100,000 אנשים בערים המאמצות לעומת הערים האחרות. בפשעי רכוש נמצא שבבערים המאמצות יש ירידה של כ-390 פשעים ל-100,000 אנשים לעומת האחרות.

שלושת המחקרים שהוצגו לעיל ממחישים את העובדה שלתכניות הייתה השפעה ממתנת על הפשיעה. התכנית מספקת "סביבה בטוחה" לבני הנוער, וההרצאות סיפקו שאיפות חינוכיות ותעסוקתיות מחודשות למשתתפים לצד מודלים חיוביים לחיקוי ומנטורים אישיים.

אם כן ניתן לראות שהירידה בשיעורי הפשיעה וההצלחה המיוחסת לתכנית תואמות היטב את הגורמים המועילים בתיאוריות קרימינולוגיות כמעודדי פשיעה.

המחקרים מדגישים את הנקודה שהרציונל שאמור לעמוד מאחורי התכניות הללו הוא הטמעת תוכן חינוכי לשם מניעת פשיעה ופיתוח קהילתי, ולא רק מתן פלטפורמה למשחקים ספורטיביים. לפיכך, אם האלמנטים החינוכיים מוקרבים למען הספורטיביים, אין הצדקה לקיום התכנית. בעקבות המחקרים הללו ניתן להניח שיש השפעה חיובית לליגת "כדורסל חצות" אם כי אופן ההשפעה ורמת ההשפעה נתונות לדיון, ויש לשים דגש רב על אופן הפעלת התכנית בפועל.

סביר להניח שאימוץ תכנית כדורסל חצות היה חלק מתקצוב גדול יותר לתכניות רבות למניעת פשיעה. כדורסל חצות היא תכנית בעלת תקציב צנוע שיועדה במקור למניעת פשיעה בקרב צעירים שחורים. התכנית קרצה לערים שחיפשו תחליף זול להגדלת כוחות השיטור, ונודעה כתכנית המחזקת את הקהילתיות, שניתן לשער שחסרה, בעקבות ניידות רבה באוכלוסייה כתוצאה ממחסור בבעלות על דירות.

ההסבר הזה לפיו לליגה לא הייתה השפעה רבה בפני עצמה, אלא כחלק ממדיניות גדולה יותר של מניעת פשיעה באמצעות פעילויות פנאי, מצריך מחקרים רבים נוספים.

הפרסום והשיח הציבורי סביב תכניות מניעה כמו כדורסל חצות, יכולים להשפיע על שיעורי הפשיעה (Donaldson & Ronan, 2006) בשתי דרכים: הראשונה, הנידונה בחוגים קרימינולוגים, היא הרתעת עבריינים - הפרסום על מדיניות חדשה כנגד פשיעה מעביר מסר לעבריינים שהרשויות מחמירות את צעדיהן במלחמה בפשיעה במישורים נוספים

מלבד התכניות הללו, ובכך מרתיעות עבריינים פוטנציאליים. הדרך השנייה, היא העברת מסר חיובי לקהילה - מתן דגש על יוזמות חיוביות של פנאי וספורט המחזקות את התחושה של הערכות ההדדית והעזרה לחלש, ובכך את הסולידריות, האמון והמחויבות לקהילה.

הדרך השנייה היא הדרך שבה החוקרים חושבים שפועלת ההשפעה של כדורסל של חצות: יוזמות התנדבותיות שכאלו לא יוצרות פחד, אלא יוצרות רצון לקחת בהן חלק, מחזקות את תחושת הסולידריות ואת חווית הטיפול של רשויות הרווחה והחוק בצורה חיובית.

תכניות ספורט ופנאי וכדורסל חצות בפרט צריכות לעבור סקירה עמוקה יותר לפני שמקטלגים אותן כתכניות סתמיות. יעילותן התקציבית וההשפעה המוצגת והמוצעת, מראות שצריך לשקול מחדש את השימוש בהן. כמו כן השימוש בהן צריך להיות חלק ממדיניות רחבה יותר של יוזמות להפחתת סיכון.

פרויקט הכדורגל "קיקס"

"קיקס" (Kickz) הוא פרויקט כדורגל לנוער שהחל לפעול באנגליה בשנת 2006. הפרויקט מיועד לבני נוער בסיכון בני 12 עד 18 מאזורים מוחלשים ונועד לנתב אותם להתפתחות נורמטיבית. הפרויקט שהחל את דרכו עם ארבעה מועדונים, מופעל תחת מועדונים רשמיים בליגה, וכולל כיום 39 מועדונים.

זהו פרויקט לאומי הממומן על ידי המשטרה וליגת הכדורגל הלאומית (Premier League). בשונה מתכניות אחרות הוא פועל בצורה סדירה לאורך השנה עם שלושה מפגשים לפחות בשבוע. "קיקס" מספק לנוער גישה חופשית לעיסוק בספורט ממוסד. גישה שאינה מובנת מאליו כשמדובר בקבוצות בת של מועדוני כדורגל בליגה האנגלית, שלרוב מאופיינים בבתי ספר מקצועיים לכדורגל הנגישים בעיקר לבעלי משאבים.

מלבד זאת וכדומה לתכניות האחרות, "קיקס" כולל במפגשיו מחוץ למשחקים ולאומנים גם סדנאות חובה ושיחות שבהן מועברים תכנים חברתיים חיוביים, לרבות נושאי בריאות, תרומה לקהילה, נזקי הסמים וכלי נשק. כפרויקט שהמשטרה היא גוף אחראי ושותף לה, הפרויקט גם פועל לחיזוק הקשר החיובי עם המשטרה בחיי הנוער תוך שבירת הריחוק והסטיגמה האנטי-משטרתית הקיימת אצלו.

חזון הפרויקט הוא לבנות קהילות חזקות, בטוחות ומכבדות יותר, דרך פיתוח הפוטנציאל של האנשים הצעירים. המודל של הפרויקט, בדגש על דרכי תיעוד ההשפעות הכמותי והאיכותני, זכה לשבחים ולהמלצות בדו"ח ממשלתי העוסק בספורט ופנאי כדרך לטפל בפעילות נוער אנטי-חברתית (Singh, 2012).

כ-12,500 בני נוער משתתפים בפרויקט בשנה. על פי דו"ח ההתקדמות של "קיקס" לשנת 2009 ניכרה ירידה משמעותית באחוזי הפשיעה המיוחסת לנוער ("select crime") באזורי ההפעלה של התכנית (Singh, 2012).

בין השנים 2005 ל-2006 (לפני הטמעת התכנית) ל-2007-2008 (לאחר הטמעת התכנית והפעלתה הראשונית), נרשמה במטרופולין לונדון ירידה של 6.8% במספר מקרי הפריצה, 13% במקרי הוונדליזם, 23.3% במספר הגניבות, 12.4% בגניבות רכב או גניבות מרכב, ו-4.2% במקרי האלימות המתועדים. לשם הבהרה, מלבד הרווח החברתי בהקטנת הפשיעה, נחסכו למשלם המיסים הבריטי 31.4 מיליון פאונד (Smith&Smoll, 2011). ההערכה ממשלתית קבעה כי אם תכניות ספורט ופנאי יוכלו למנוע מעצר של פרט אחד מעשרה, ייחסכו לכל הפחות 100 מיליון פאונדים.

הפרויקט חותר לספק מענה לבעיות בתחומים שונים: לבעיות משפחתיות ביניהן: הזנחת הורים, התנהגות אנטי-סוציאלית אנטי-חברתיות, הכנסה נמוכה, קונפליקטים משפחתיים ועבר פלילי, לבעיות בבית הספר ביניהן: הישגים נמוכים, חוסר עניין והתנהגות אגרסיבית, לבעיות קהילתיות כמו: קיום בשכונת מצוקה, הזנחה מקומית, חוסר קהילתיות ותחלופה אזרחית גבוהה, ולבעיות אישיות כמו: היפראקטיביות ואימפולסיביות, הדרה וריחוק חברתי, וקשר עם מבצעי עבירות. ממקרים רבים שאירעו בעבר ניתן ללמוד כי בעת מצוקה כזו או אחרת, חל שיפור במצב בעזרת התכנית: בזכות הסדנאות, ההשגחה, ההשקעה בשכונות, או חיזוק הקשר החיובי עם אנשי מקצוע, כלומר: בתחומים שבהם לבני הנוער אין לאן לפנות ולמטטרה אין משאבים, הפרויקט מתערב ומנסה לסייע.

מחקר שהתמקד בפרויקט "קיקס" באזור אלט'ורן פארק (Smith & Smoll, 2011) ניתח את הירידה בשיעורי הפשיעה המיוחסת לנוער באזור בהשוואה לשיעורי הפשיעה שנרשמו לכלל אנגליה ווילס. נמצא כי הירידה בשיעור הפשיעה אינה רק בימים שבהם התכנית פועלת, כלומר, לא רק נוכחות השוטרים עשתה את ההבדל. המחקר מצא כי מ-2005/6 ל-2008/9 הייתה באלת'ורן פארק ירידה של 66% בפשיעה בעוד שבכלל אנגליה ווילס נרשמה ירידה של 18% בפשיעה המדוברת. באזור המדובר היו עוד יוזמות נוספות להפחתת פשיעה באותו זמן, אולם במטטרה מייחסים ל"קיקס" את ההשפעה המשמעותית ביותר על הפחתת הפשיעה.

מחקר זה גם סיפק ניתוח כלכלי מדויק יותר של ההשפעה של התכנית אל מול התקציב שהושקע בה. המחקר ניתח את כלל התקציב שהושקע בתכנית המקומית במשך שלוש שנות התייעוד - 427,908 פאונד, מול הכסף שנחסך ממקרי הפשיעה שנמנעו באותו זמן, על פי הירידה בשיעורה - 3,140,045 פאונד. הכסף נחסך מהקורבנות של הפשיעה הממוצעת, מהמטטרה ומכלל המערכת השלטונית המעורבת בכל מקרה פשיעה (Smith & Smoll, 2011).

פרויקט "קיקס" הוא עוד דוגמה טובה לתכנית ספורט ופנאי לנוער במצוקה שנראה שהיטיבה עימו והפחיתה את שיעורי הפשיעה, אם כי גם במקרה זה קשה להוכיח מעל לכל ספק שההשפעה היא ישירה ומוחלטת. המודל של התכנית והתיעוד הקפדני של השפעותיה הם תרומה חשובה לפיתוח הנושא - מציאת העיתוי הנכון לקיום התכנית (שעות הערב בסופי השבוע, בהם קיים מחסור בשוטרים), שיתוף פעולה בין גופים שונים (המשטרה והמועדונים המקומיים, משמר אזרחי וגופים מקומיים ולאומיים נוספים) וההוכחה כי ההשקעה היא מזערית לעומת הרווח.

דין

במאמר זה נסקרו המחקרים העוסקים בתכניות ספורט לנוער כאמצעי לצמצום פשיעה, ובפרט "כדורסל חצות" בארצות הברית ו"קיקס" בבריטניה.

המחקרים מלמדים כי להשתתפות בפעילויות ספורט יש ערכים חינוכיים, פסיכולוגיים וחברתיים חיוביים עבור ילדים ובני נוער. כתוצאה מהשתתפותם חל שיפור בדימוי העצמי ובהרגשתם הכללית (Donaldson & Ronan, 2006). ממצאי המחקרים מעידים על כך שמרבית המשתתפים בתכניות הביעו שביעות רצון והעידו כי התכנית עזרה להם ושיפרה את איכות חייהם. חלקם אף דיווחו על צמצום בממדי הפשיעה. כמו כן, סקר רחב היקף שבוצע בערים שאימצו מוקדם את מודל ליגת "כדורסל חצות", הראה שאכן נרשמה ירידה חדה יותר בפשיעה. עם זאת, ניתן לטעון כי ערים שנטו לאמץ מוקדם מודל שכזה הן ערים שככל הנראה יש בהן מערך רחב של מניעת פשיעה באמצעות הרחבת המשאבים החברתיים ומתן דגש על ספורט ופנאי.

עובדה זו מחזקת מחקרים שנערכו בעשורים האחרונים בקרב נוער מנותק ובמצבי סיכון, שגילו שספורט יכול לשמש כלי טיפולי יעיל עבור קבוצות אלה. ההזדמנות השווה שמאפשרת ההשתתפות בפעילות גופנית ובספורט והתנאים שהשתתפות בספורט יוצרת פועלים לחיזוק תחושת היכולת העצמית, הערך העצמי והדימוי העצמי ומשפרים את האינטראקציה החברתית בין המשתתפים. בנוסף, מחקרים מדווחים שהתנהגותם של ילדים ונוער שהשתתפו בפעילות גופנית ובספורט, בהשוואה לבני גילם האחרים שלא נטלו חלק בהם, הייתה טובה יותר, ציוניהם גבוהים יותר, הם צרכו פחות סמים אסורים ובאלכוהול, נערות חוו פחות היריונות לא רצויים בגיל ההתבגרות, נעדרו ונשרו פחות מבית-הספר.

ניתן לראות בממצאי המחקרים חיזוק לגישתו של הירשי בדבר ארבעת המדדים לסיכוי הפרט לפשוע: קשר לאחרים, נגישות לאמצעים לגיטימיים, אמונה בנורמות החברה, ומעורבות בפעילויות נורמטיביות. ככל שכל אחד ממדדים אלה גבוה יותר, כך קטן הסיכוי שהפרט יסטה ופשע (Hirschi, 1969). קשר ומחויבות לאחרים ומעורבות בפעילויות

נורמטיביות הם פועל יוצא של התכניות לנוער - תכניות המתנהלות עם קבוצה בפגישות קבועות לשם קיומה של מטרה נורמטיבית. האימונים בתכניות גם עשויים לתרום לצמצום האנומיה בקרב בני הנוער.

ממצאי המחקרים מלמדים כי תכניות הספורט והפנאי המונהגות על ידי המאמנים והמנטורים השונים משמשות למעשה מקור לסולידריות חברתית ומחזקות את השייכות החברתית של הנערים, שעשויה להקטין את סיכוייהם לפשוע.

גישות למידה שונות טוענות שהתהליך היוצר של הפשיעה הוא הלמידה (Sutherland, 1973). לשיטתן, סטייה חברתית היא התנהגות נלמדת, כמו כל התנהגות אחרת. בהתאם, כדי שפרט יפשע, עליו להתחבר לקבוצה שבה נלמדת הפשיעה בפועל, ושמקובלים בה ערכים המקבלים עבירה על החוק. אם כן, ניתן לטעון שהתכניות מנטרלות את אחד ממרכיבי המעשה העברייני, ובכך הן עשויות להפחית את כמות הפשיעה בקרב בני הנוער באזור. הן מספקות מודל לימודי חיובי עבור העולים ודרך לגיטימית להתמודד עם כעסים וקשיים מחד גיסא ועם תחושת מסוגלות ושאיפה להישגיות מאידך גיסא.

גם גישת הפעילות השגרתית (Cohen & Felson, 1979) תראה בממצאי המחקר חיזוק נוסף להשפעות המתנות של תכניות הספורט על פשיעה בקרב בני נוער. שלושת הגורמים שצריכים להתקיים הם: פרט בעל מוטיבציה לפשוע, קורבן או מטרה פוטנציאליים, היעדר פיקוח או גורם משגיח - שיחסום את ההזדמנות לבצע פשע ללא השלכות. נראה כי כל מאמן בתכניות הספורט הוא "גורם משגיח" ובכך מפחית את הזדמנויות הפשיעה באזורן, בעת הפעלתן.

התופעה לפיה בני נוער וצעירים הנוטלים חלק פעיל בפעילויות ספורט והמראים כתוצאה מכך פחות בעיות התנהגותיות, נחקרה רבות ונתמכת על-ידי מחקרים רבים. לפי ז'זיורסקי (Jeziorski, 1994), ילדים ובני נוער המשתתפים באופן רגיל בפעילויות ספורט קיבלו ציונים טובים יותר בבית-הספר, התנהגותם הייתה טובה יותר בכיתה, הם נשרו פחות ממסגרת בית-הספר, והיו להם פחות היעדרויות מבית-הספר שאינן מוצדקות, זאת בהשוואה לקבוצות אחרות דומות של ילדים ובני נוער שלא השתתפו בפעילויות ספורט.

יתרה מזאת, על רקע התערבויות הרב-ממדיות המקובלות בטיפול בילדים ובבני נוער בסיכון, פעילות גופנית וספורט יכולים לשמש כלי טיפולי נוסף על-מנת לשפר את הבריאות הפיזית והנפשית של הפרט (Pelham, Campagna, Ritvo & Birnie, 1993) ולסייע בלימוד מיומנויות וכישורי חיים לבני נוער בסיכון (Danish & Nellen, 1997; Hellison, 2003).

הזדמנויות לקחת חלק בפעילויות ספורטיביות במסגרת הקהילה הן חיוניות להכלתם ולשילובם מחדש בחברה של ילדים ובני נוער בסיכון. לפיכך, ראוי למצוא דרך לקיים שיתוף פעולה בין הגורמים השונים המפעילים את התכניות לקהילה כדי לסייע בתהליך הכלה בעזרת הספורט.

מקורות

בשן, ע' (2014). על הסכין-על אלימות בקרב בני נוער. **בטחון פנים**, 6, 10-14.

Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*, 56(1), 71-90.

Begg, DJ. (1996). Sport and delinquency: an examination of the deterrence hypothesis in a longitudinal study. *British Journal of Sports Medicine*, 30, 335-341.

Bowers, K. J., Johnson, S. D. (2003). Spreading the word: the role of publicity in crime prevention. *Home Office Research, Development and Statistics Directorate, Home Office Research Study 272*.

Cato, B. (2007). From theory to practice in the design and evaluation of youth development programs: A case study. *European Journal of Criminology*, 78, 1, 46-53.

Coalter, F. (2005). *The Social Benefits of Sport*. New York: Free Press.

Cohen, L. E., & Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 12(1), 91-107.

Collins, M. (2012). *Sport and social exclusion*. New-York, NY: Rutledge.

Cloward, R & Ohlin, L. (1960) *Delinquency and Opportunity* Glencoe, Illinois: The Free Press.

Danish, S., & Nellen, V.C. (1997). New roles for sport psychologists: Teaching life skills through sport to at-risk youth. *Quest*, 49(1), 100-113.

Derezotes, D. (1995). Evaluation of the Late Night Basketball Project. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 12(1), 33-50.

Donaldson, S.J., & Ronan, K.R. (2006). The effect of sports participation on young adolescents' well-being. *Adolescence*, 41, 162, 370-389.

Durkheim, É. (1947). *Suicide: a study in sociology*. New York: Free Press.

Farrell, C. et al. (1996). Redirecting the Lives of Urban Black Males: An Assessment of Milwaukee's Midnight Basketball League. *Journal of Community Practice*, 2(4), 91-107.

Hartmann, D. (2001). Notes on Midnight Basketball and the Cultural Politics of Recreation, Race, and At-Risk Urban Youth. *Journal of Sport & Social Issues*, 25(4), 339-371.

Hartmann, D., & Depro, B. (2006). Rethinking Sports-Based Community Crime Prevention: A Preliminary Analysis of the Relationship between Midnight Basketball and Urban Crime Rates. *Journal of Sport and Social Issues*, 30(2), 180-196.

Hartmann, D., & Wheelock, D. (2002). Sport as Prevention? Minneapolis Experiment with Late-Night Basketball. *CURA Reporter*, Summer 2002.

Hartmann, D., & Wheelock, D. (2007). Midnight basketball and the 1994 crime bill debates: The Operation of a Racial Code. *The Sociological Quarterly*, 48(2), 315-342.

Hawkins, J. D., & Weis, J. G. (1985). The social development model: An integrated approach to delinquency prevention. *The Journal of Primary Prevention*, 6 (2), 73-97.

Hellison, D. (2003). *Teaching responsibility through physical activity* (2nd. ed.). Champaign, IL: Human Kinetics.

Hirschi, T. (1969). *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press.

Jeziorski, R.M. (1994). *The importance of school sports in American education and socialization*. California: University Press of America.

Lauer, L. (2010) Parental behaviors that affect junior tennis player development. *Psychology of Sport and Exercise*, 11(6), 487-496.

Long, J., Welch, M., Bramham, P., Butterfield, J., Hylton, K., & Lloyd, E. (2002). *Count Me In: The Dimensions of Social Inclusion through Culture, Media & Sport*. Leeds Metropolitan University.

Merton, R. K. (1967). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672-680.

Nichols, G., & Crow, I. (2004). Measuring the Impact of Crime Reduction Interventions Involving Sports Activities for Young People. *The Harvard Journal of Criminal Justice*, 43(3), 267-283.

Nichols, G and Taylor, P. (1996). *West Yorkshire Sports Counseling: Final Evaluation Report*. Sheffield: University of Sheffield Leisure Management Unit.

Pelham, T.W., Campagna, P.D., Ritvo, P.G., & Birnie, W.A. (1993). The effects of exercise therapy on clients in a psychiatric rehabilitation program. *Psychosocial Rehabilitation Journal*, 16, 75-84.

Pointsett, A. (1996). *The race of sports in young development*. (Report of meeting convened by Carnegie Corporation of New York). New York, NY: Carnegie Corporation.

Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanism. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(3), 316-331.

Singh, A. (2012). Physical activity and performance at school: A systematic review of the literature including a methodological quality assessment. *Archive of Pediatric & Adolescence Medicine*, 166(1), 49-55.

Smith, R.E., & Smoll, F.L. (2011). Behavioral research and intervention in youth sports. *Behavior Therapy*, 22, 329-344.

Sutherland, E. (1973). *On analyzing crime*. Chicago: University of Chicago Press.

Vertonghen, J. &Theeboom, M. (2010). The social-psychological outcomes of martial arts practice among youth: A review. *Journal of Sports Science and Medicine*, 9, 528-537.

Yannakis, Z.A. (1982). Sport and juvenile delinquency: A theoretical base. *Journal of Sport and Social Issues*, 6 (1), 22-30.